

Véleményünk szerint tévedés volna, ha ennek a sikertelenségnek az okát csakis ebben, vagy a módszerben, vagy a tanárban keresné valaki. Kétségtelen, hogy még a legkitünőbb módszerrel is egészen más eredményt ér el az egyik vagy másik tanár. Az eredménytelenségnek nemcsak a módszerben és a tanárban vagy a szerző által említett óraszám és időcsökkenésben lehetnek az okai, hanem még másutt is. Ott, ahol eddig nem igen keresték.

Pintér Lajos könyve a szerzőnek a latin nyelvtanítás ügye iránt érzett igaz szeretetéről tanúskodik. Könyvét nemcsak a kezdőtanárok forgathatják haszonnal, hanem az idősebbek is, annak ellenére, hogy művében vannak részek és helyek, amelyekkel nem ért teljesen egyet minden szaktanár, és hogy bizonyos esetekben a módszertani eljárás során van világosabb és könnyebben járható ösvény is, mint amelyenről a szerző beszél. Munkájában zavarólag hat a sok rövidítés, az idegen szavaknak sokszor felesleges használata. Előadásában is sok helyen terjengős, nehézkes. Ezekről és még más lényegtelen hibákról eltekintve, csak elismerés illeti meg Pintér Lajost bátor, kezdeményező munkájáért.

PALÁSTI LÁSZLÓ

Jócsik Lajos dr.: **A magyarság a cseh és a szlovák néprajzi térképeken** (A Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének kiadványai, Budapest, 1943., 6. sz. 48 lap, 18 térképmelléklet.)

A Dunamedence földrajzi egységében élő kism nemzetek történelmében nemcsak földrajzi helyze-

ténél, de faji adottságainál fogva is a magyarságé volt az összefogó és a kiegyenlítő szerep. Történelmünk első négy százada igazolja is ennek a nagy szerepnek tökéletes betöltését: az ország nem volt szolgálója a szomszédos nagyhatalmaknak és az uralkodóház nem szolgált idegen érdekeket. A határokat környező szláv és germán tenger hullámai csak akkor csaptak át, amikor már idegen uralkodók irányították Magyarország sorsát és a nagyobb érdekek megbontották e kism népek között kialakulóban lévő sorközösséget. A szakadatlan politikai harcok és uszítások elhíntették az ellenségeskedés csíráit és külön utakra terelték azokat a népcsoportokat, amelyeknek boldogulásához minden időben csak egyetlen közös út vezetett.

A gyűlölet és az ellenségeskedés nemcsak a napipolitika elvakult híveit, a nagy ígéretekkel föltüzelt diplomatákat állította e zárt világtól távoleső érdekek szolgálatába, — hanem a szellem munkásait is. Írókat, tudósokat állított sorompóba, hogy a tudomány fegyverét és eddigi tisztaságát is fölhasználja a saját céljaira. Nagy volt a cél és rendkívül nehéz: Trianon és a páriskörnyéki béke igazolása. A szólam már elveszítette közvélemény erőtlenség bizonyult, s így a tudomány megdönthetetlennek hitt erői és eszközei kerültek kézbe. S az eddig bőségesen ömlő vezércikkek, tanulmányfüzetek és vaskos kötetek mellett piacra kerültek a hamisított „papirus”-ok és a valóságos földrajzi, néprajzi helyzetet megmásmító térképek. A történéssznek és a demográfusnak segítségére sietett a statisztika fiatal tudománya is, s

a számok tengerében elmerült az ősi Dunamedence igazi arca.

Népek jussát földjükhöz és országukhoz, és sorsközösségét a XX. században most ezek a dokumentumok (?) szabják meg...

Az első világháború utáni területváltozások föltámasztották ezt a szellemet és csakhamar „kitünő” munkásai is akadtak. Az orosz forradalom győzelme után nemcsak a nagytőkések és a grófok hagyták el Szentpétervárt, hanem a tudósok is, hogy Európa más országaiban, — főleg a testvérországokban — megélhetést, működési lehetőséget vagy katedrát szerezzenek maguknak. Így került Prágába Á. Petrov szentpétervári demográfus, aki új otthonában a csehszlovák külügyminisztérium kegyelemkenyerére kényszerült. Nagyszerű fölkészültségét nem is hagyták parlagon heverni: a cseh külügyminisztérium utasítására 1924-ben néprajzi térképet készített, amelyen állítólag megrajzolja Magyarország északi részeinek nemzetiségi megoszlását. A térkép nem is a XX. századi helyzetet ismertette, hanem Mária Terézia koráét 1773-ban. E térképezéshez az 1773-ban készített „Lexicon universorum Regni Hungariae locorum populosorum” című helységnevtárat használta fel s annak hiteles adatait úgy elferdítette, hogy a térkép százötven évre visszamenőleg is a csehszlovák nemzeti törekvéseket igazolta. Az adatok hamisságára a külföld nem is gondolt, hisz Petrov világhírű neve elegendő garancia volt arra, hogy a térkép minden egyes színtöltje megfelel a valóságnak. Így Petrov Érsekújvár, Surány és Szenc környékét dolgozta föl, de Braniszláv Varsik, mint jó tanítvány, túltett mesterén is. Pozsony,

Szepesség és Csallóköz néprajzi helyzetének föltérképezésével hasonló munkát végzett. A magyar lakósságot jelző színtöltök a Petrov-féle módszer fölhasználásával itt is összezsugorodtak a térképen, helyükbe szláv színtöltök nőttek nagyra, beborítva még a szintiszta magyarlakta helységeket is. Am a Petrov-iskola nem állt meg a pár térkép szerkesztésénél, Versik után új fiatal cseh és szlovák tanítványok jelentkeztek, akik hozzáálltak, hogy a köztársaság többi vidékeit is földolgozzák.

Jócsik Jajos dr., a csehszlovák helyzet kitünő ismerője, kisebbségjogi szempontból is nagyjelentőségű könyvében őszinte tárgyilagossággal foglalkozik a Petrov-féle iskola térképhamisításainak kérdésével. Tudományos fölkészültséggel nyúl az orosz professzor munkáihoz s hiteles adatokkal igazolja azoknak, valamint tanítványai műveinek megbízhatatlanságát. A hamisított térképek mellett a való helyzetet föltáró térképeket is bemutatja a csehszlovák térképek mellé állítva az angol admirális 1919-ben készített néprajzi térképét és Lux és Dörre 1910-ben készített és a népszámlálás hiteles adatait fölhasználó térképét. Ez a két térkép „végérvényesen tisztázza, hogy ezt a vidéket a magyarság demográfiai és államszervezeti vagy társadalmi egységéből kiszakítani csak imperialista módon, vagyis csak erőszakkal lehet.”

A mű bevezetőjében Dr. Fall Endre azoknak a politikusoknak és államférfiaknak ajánlja a könyvet, akik a jelenlegi nagy háború utáni békét majd megteremtik, hogy levonják e könyv történelmi tanulságait és cselekedetüket ne a tájékozatlanság, a tudomány

hamis fegyvere, hanem a tájékozottság és a becsületes szándék vezesse az új béke megteremtésében.

LÉVAY ENDRE

Erdélyi ritkaságok. Szerkeszti dr. Jancsó Elemér. Minerva kiadás Kolozsvár, 1942—43.

Cs. Szabó László az ország régiségboltjának nevezi Erdélyt, de tovább is megy ennél, amikor az első magyar regény, az első magyar színház és az első magyar forráskutatás bölcsőjét a Szamos mentén és a Maros völgyében jelöli meg. A Királyhágón túli országban a nemzet és a kultúra történetének kiemelkedő eseményeit jelöli meg egy-egy korszak és ezekből a nagy korokból fennmaradt vagy ittfelejtett emlék. A „régiségbolt“ éppen ebben tartogatja legértékesebb áruját a kutatók és gyűjtők számára: itt egy helyen van mindaz, amit másutt az idő szétszórt s hordalékainak vastag kérgével letakart. Csak el kell menni érte, vándorlegény módjára bebarangolni az egész erdélyi „görbeországot“, templomok, kollégiumok és kastélyok környékét, hogy ráakadjanak, s újra meg újra fölszínre hozzák az értékeket. De nem történelmi igazolásul, mert magunk előtt nincs mit igazolnunk, — mások előtt meg hiába igazolunk —, hanem okulásul azoknak, akik tanítást és indítást, ma legszívesebben a magyar multból merítenek.

Erdély multját több mint három évszázad óta temérdek írás örökíti: sommásan és aprólékosan él ezekben a sorokban minden letűnt nagyság, minden letűnt esztendő és nap, csak át kell lapoznunk Szabó Károly „Régi magyar

könyvtár“ című könyvészeti lexikonát és az azóta megjelent könyvészeti köteteket, hogy mindez megvilágosodjék előttünk. Naplók, életrajzok, lírai vallomások, történelmi följegyzések, emlékiratok, tanulmányok régi papíronkon. Jóllehet, hogy így sokak előtt ismertté válik egy-egy régi mű, tanulmánykötet vagy útleírás címe, írójának neve, de az eredeti mű sokak számára továbbra is megközelíthetetlen s a legtöbb esetben „ismeretlen“ marad. A régi magyar írások között még távolabbra kerültek a mai magyarságtól a *kéziratokban* fennmaradt művek, s az alig pár példányszámban kiadott írások. Ki tudja, a magyar mult egy-egy korszakának mennyi értéke rejtőzik bennük? . . .

Dr. Jancsó Elemér, a kitűnő fiatal kolozsvári irodalomtörténész az „Erdélyi ritkaságok“ című könyvsorozat megindításával 1939-ben ennek a szép magyar munkának az elvégzését vállalta Transszilvániában. Azt a célt tűzte ki maga elé, hogy „egyrészt multunk ismeretlen emlékeit kiadva, ezeket a pusztulástól megmentse, másrészt az élő mult föltárásával nemzeti öntudatosításunk ügyét szolgálja“. Szerényhangú bevezetőjében bővebb magyarázatát nem is adja ennek a nagyvonalú, lelkes munkának: beszélnek helyette a sorozat kötetei, amelyek — ezi-deig tizenkét kötetben — XVIII. és XIX. századeleji naplójegyzetek, önéletrajzok, történelmi följegyzések és apró tanulmányok gyűjteményét adják értékes bibliográfiai jegyzetekkel.

A sorozat első kötete *Káli Nagy Lázár színház története*, az erdélyi magyar színjátszás hőskorának rajza. Jancsó Elemér az örökös